

Vitaindító a „Pedagógus” szekció munkájához

Az alábbiakban kísérletet teszünk arra, hogy a VII. Nevelésügyi Kongresszuson megfogalmazott ajánlások sorsát nyomon kövessük. Egyes kérdésekben egzakt mutatókat találhatunk az ajánlásokkal összefüggésben, más esetekben viszont csupán tendenciákat érzékelhetünk, amelyeknek megítélése szubjektív elemeket ötvözhet magában. A honlapon, illetve a tanácskozáson a szakembereknek, gyakorló pedagógusoknak, pedagógusképzőknek módot kívánunk adni arra, hogy a vitaindítóban megfogalmazott állítások helyességével kapcsolatban elmondhassák véleményüket, kiegészítsék azt a Kongresszus ajánlásaival összefüggésben, és kifejthessék álláspontjukat arra vonatkozóan, hogy az elmúlt három év változásait mennyiben tekintik az ajánlások megvalósulásának, illetve milyen további változásokat tartanak szükségesnek.

A szekció munkájában teret kívánunk biztosítani:

- a pedagóguspályára irányítás módjainak,
- a pedagógusok alapképzésével (céljaival, tartalmával, módszereivel, szerkezetével) összefüggő kérdéseknek,
- a pedagógusok bevezető képzésének, a gyakornoki időszaknak,
- a mentorok kiválasztásával és képzésével kapcsolatos kérdéseknek,
- a pedagóguskompetenciák megfogalmazásának, szintjeinek, az előrehaladás kritériumainak, a pedagógus életpálya modellnek,
- a pedagógusok élet- és munkakörülményeinek,
- a közoktatás és a felsőoktatás kapcsolatának,
- a közoktatásban megvalósuló intenzív fejlesztések nyomon követésének,
- a pedagógiai tevékenységgel kapcsolatos nyitott társadalmi kommunikáció kérdésének.

Vitaindítónkban igyekszünk szorosan kapcsolódni az ajánlások szövegéhez. Annak érdekében, hogy az olvasó különösebb kereső tevékenység nélkül láthassa az ajánlások, és az arra adott reflexiók kapcsolatát, az ajánlások szövegének egészét, vagy annak egy részét eltérő betűtípussal ismertetjük.

Horizontális tanulás

A sokszínűvé váló tanulási térben szükséges az intézményen belüli és intézmények közötti egymástól tanulás (horizontális tanulás) formáinak és feltételrendszerének kialakítása, megteremtése. Ez jelentse – egyebek között– a jó gyakorlatok megismerésének és elterjesztésének ösztönzését.

Az elmúlt három esztendőben a horizontális tanulás lehetősége jelentősen kibővült. A referenciaiskolák létrejötte, az általuk felkínált, mások számára felajánlott jó gyakorlatok nagy száma, valamint tevékenységüknek a regionális központok, illetve országosan, az Educatio Kht keretében történt koordinálása, jelentős előrelépést jelentett. Kívánatos, hogy ez az elmúlt három évben kialakult hálózati struktúra fennmaradjon, bővüljön, tartalma gazdagodjon. Ennek érdekében a fejlesztéseket támogató pályázati rendszert fenn kell tartani.

Pedagóguskompetenciák

A szekció kívánatosnak tartja a pedagógus kompetenciák szintjeinek, standarjainak differenciált kidolgozását a köz- és felsőoktatás együttműködésében. A kialakuló és széles körben elfogadott kompetencia-rendszer szolgálhatja

- ***a pedagógusképzés és -továbbképzés egymásra épülését,***
- ***a pedagógusok munkája értékelését,***
- ***a pedagógusok előmeneteli rendjének megalapozását.***

A pedagógusok kompetenciarendszerének elemzése, szintjeinek, az úgynevezett sztenderdeknek a kidolgozása területén az elmúlt években jelentős munkálatok folytak. Az Eszterházy Károly Főiskola (Az Észak-Magyarországi Regionális Pedagógusképzési Kutató és Szolgáltató Központ), valamint az ELTE Neveléstudományi Intézete több más szakértővel együttműködve, jelentős lépéseket tett egy átfogó sztenderdrendszer kialakítása érdekében.

A fejlesztés során fontos feladatnak tekintették, hogy a 2005-ben az ELTE-n kidolgozott kompetencialista alapján meghatározzák a kompetenciáknak azokat a szintjeit, amelyek már a képzés során, majd pedig a pályán történő előrehaladás menetében kritériumként szolgálhatnak.

A kutatás és fejlesztés jelentős mértékben figyelembe vette a külföldön tapasztalható fejlődési irányokat: 12 ország gyakorlatát elemezték és összegezték, majd az összegzés eredményét interjúk keretében megvitatták hazai pedagógusokkal, iskolavezetők és fenntartókkal.

A több workshop során megvitatott rendszert március 15-én nyilvános vitára bocsátották, amely jelenleg is (2011.04.30.-áig) folyik a www.epednet.ektf.hu honlapon, országos vita címszó alatt.

Tekintettel arra, hogy a rendszer felöleli mind az alapképzés, , mind pedig a bevezető- és a továbbképzés szakaszait, szükségesnek látszik a pedagógusképzésben és a gyakorlati munkában résztvevő pedagógusok véleményének a figyelembevételére is.

A jelenlegi rendszer 6 szintet különböztet meg egymástól:

- a 0. szint a képzés menetében az elméleti képzés végén, a gyakorlat megkezdése előtt elvárt tudást, képességeket, attitűdöket foglalja magában,

- az 1. szint a képesített tanár szintje, amely alapján a tanár számára a diploma kiadható,

- a 2. szint a véglegesített tanár szintje, amely kritériumként szolgál a gyakornoki időszak végén a tanár véglegesítéséhez,

- a 3. szint, a tapasztalt tanár szintje, a diploma megszerzése után 8-10 év elteltével érhető el, amikor a tanár minden kompetencia területen már megbízható tevékenység ellátására képes,

- a 4. szinten a tanár valamely területen iskolai, megyei szinten kiemelkedő teljesítményt nyújt, képes arra, hogy másoknak jó tapasztalatokat bocsásson a rendelkezésére, képezze őket, kutatásokban vegyen részt (kiváló tanár szintje), és végül,

- az 5. szinten országosan kiemelkedő tevékenységre, a pedagógia vagy szaktudománya területén elismert tudományos teljesítményre képes az úgynevezett mestertanár.

A részletesen megfogalmazott kompetenciaszintek alkalmasak arra, hogy:

- a pedagógusképzés és -továbbképzés szerves egymásra épülését, tartalmának, módszereinek meghatározását,
- a pedagógusok munkájának értékelését,
- a pedagógusok előmeneteli rendjének megalapozását szolgálják.

Ezzel a fejlesztéssel párhuzamosan sor került a pedagógus pályamodell kormányzati szintű kidolgozására. A törvénykoncepcióban megfogalmazott pályamodell egyes szakaszai lényegében megegyeznek a szakmai alapon megfogalmazott sztenderdek szintjeivel. Ez a tény kedvező feltételeket kínál a két rendszer összehangolására, azaz arra, hogy a pályamodellen történő előrehaladás szakmai kritériumok alapján történjen, a szakmai támogatás, a továbbképzés az előmenetel tartalmi kritériumainak elérését segítse elő.

Ez az összehangolás a mai napig nem történt meg, elvégzése kívánatos volna.

Célszerű a pedagógia-kompetenciarendszer gazdagítása (a szekció szerint aktuálisan morális, művészeti, érzelmi, szabadidős és gyermekvédelmi kompetenciákkal), illetve folyamatos továbbfejlesztése a közoktatásban felmerülő feladatoknak megfelelően.

A pedagógusok kompetencia rendszerének gazdagítására nemzetközi tapasztalatok számbavétele keretében került sor. Annak a megállapítására, hogy a 7. Nevelésügyi Kongresszus ajánlásainak megfelelnek-e ezek a módosítások, a jelenlegi országos vita adhat választ.

A szekció külön is foglalkozott a pedagógusok idegen nyelvi felkészültségével. A pedagógusok – elsősorban a nem nyelvszakos szaktanárok – nyelvtudásának kialakítását, fejlesztését rendeleti és anyagi eszközökkel az eddigieknél nagyobb mértékben szükséges támogatni. Ehhez fontos lépést jelentene, ha a nyelvtudást a jövőben a feladatellátáshoz szükséges tudásként ismernék el a vonatkozó rendeletek.

Tudomásunk szerint olyan rendeletek, amelyek a nyelvtudást a feladat ellátásához szükséges tudásként ismernék el, nem születtek. Ezen a területen előrelépésként foghatjuk fel a TÁMOP projektek keretében a nyelvtanulást támogató pályázatokat, valamint az alapképzésben akkreditált, az egyes szaktárgyakat idegen nyelven tanító szakképzettségeket.

Ugyancsak jelentős hozzájárulásként értelmezhetjük az Erasmus és Comenius programok keretében megvalósuló csereprogramokat, pedagógus-továbbképzéseket

Természetesen, nem gondolhatjuk azt, hogy a fentiekben jelzett, a pedagógusok szűk körére kiterjedő lehetőségek az ajánlásokban szereplő problémát a maga teljességében megoldanák.

A közoktatás és a felsőoktatás kapcsolata

Mind a kormánynak, mind az érintett szféráknak ösztönöznie és támogatnia kell a köz- és felsőoktatás együttműködését, partneri viszonyainak megerősödését. Két területen különösen is:

- *A bolognai rendszerben megújított gyakorlatorientált pedagógusképzés céljaira tekintettel ki kell alakítani a közoktatási intézmények szakmailag, jogilag és financiálisan szabályozott közreműködését a pályára való felkészítésben, gondoskodva a gyakorlati terep életszerűségéről, a közoktatási intézmények érdekességéről és a felsőoktatás töretlen felelősségéről.*
- *Az új típusú mentorképzés tartalmának és metodikájának kidolgozásában az optimális megoldásokat célszerű modellkísérletek útján keresni.*

A közoktatás és a felsőoktatás kapcsolatrendszerének erősítése érdekében tett jelentős lépésnek tekinthetők a felsőoktatás oldaláról az összefüggő gyakorlati képzés képzésnek a gyakorlóiskolákon kívül, úgynevezett partneriskolákban történő megvalósítása. Ez a féléves (illetve újabb – törvényileg még nem szabályozott – elképzelések szerint, egyéves) összefüggő gyakorlat szükségessé teszi a külső partneriskolák, illetve az ezekben működő pedagógusok széles körének együttműködését a pedagógusképző intézményekkel. Amennyiben ugyanis nem sikerül a képző intézmény és a gyakorlólé hely közötti szemléleti azonosságot megteremteni, akkor ez a képzés rovására is mehet.

A közoktatás oldaláról létrehozott referenciaiskola hálózat ugyancsak a kapcsolat létrehozásának egyik módja, hiszen a referenciaiskolák egy része a pedagógusképzésben történő részvételt választotta feladatának.

A bevezető szakasz megvalósítását, azaz annak elérését, hogy a képzés után a kezdő tanárok megfelelő támogatást kapjanak, beleértve a képzőintézmények részéről nyújtandó szakmai, tutori támogatást, ugyancsak a felsőoktatás és a közoktatás közötti kapcsolatok kiépítéseként értelmezhetjük. A kezdő szakasz megvalósítása érdekében a jelentős hazai szakmai törekvések mellett, már a kormányzat is kötelezettséget vállalt az EU-s miniszterek értekezletén. A vállalás törvényi formába öntése bizonyára része lesz az új köz- és felsőoktatási törvény meghozatalának.

A köz- és felsőoktatás szoros kapcsolatának megteremtésében jelentős szerepet játszanak az ország nyolc pontján mostanra kiépült regionális pedagógusképzési kutató és szolgáltató

központok. Ezeknek a központoknak a feladatai közé tartozik egy-egy régió pedagógusképzési intézményei valamint közoktatási intézményei közötti kapcsolatok megteremtése az alap-, a bevezető- és továbbképzés összehangolása és a régióon belül megvalósuló kutatás-fejlesztése kereteinek megteremtése érdekében.

Képzés, továbbképzés

A pedagógusképzés terén nem nélkülözhető a pályaválasztási döntést segítő és az alkalmasságot diagnosztizáló eljárások alkalmazása.

A szekció sürgette roma származású pedagógusok, illetve a pedagógus munkát segítő szakemberek képzésének intenzívebb támogatását.

A pedagógus-továbbképzések igazodjanak jobban a közoktatás igényeihez. A teljesítményértékelés során történjék meg a sikeres és hasznosított továbbképzés elismerése. A pályázatokhoz kapcsolódó kötelező továbbképzések esetében szélesebb kínálatra, a választásban nagyobb intézményi szabadságra van szükség.

A képzés területén az elmúlt években az NK7 idején még nem érzékelhető változások igénye fogalmazódott meg. Elsősorban a természettudományos tanárképzés területén bontakozott ki mozgalom a tanárképzésnek a bolognai rendszerből történő kiemelése érdekében. Elsősorban a természettudományos tanári szakokra történő jelentkezés drasztikus csökkenése, a „másfél szakos” képzéssel szembeni ellenérzés okán javaslatok fogalmazódtak meg arra vonatkozóan, hogy a tanárképzést részben vagy egészben emeljék ki a bolognai rendszerből. A kormányváltás után az a felfogás politikai támogatásban is részesült. A jelenleg körvonalazódó elképzelések szerint a legnagyobb létszámú tanári szakokon be kell vezetni az egyciklusú, kétszakos képzést, meghagyva a kétciklusú képzés lehetőségét is. A törvényi koncepció nagymértékű átjárhatóságot tenne lehetővé a tanári és a nem tanári szakok között. Ennek az elképzelésnek a kikristályosodása az új felsőoktatási törvény megjelenésétől várható.

Az alkalmas pedagógusok kiválasztásának kérdése nyilvánvalóan összefügg a pálya presztízsének és vonzerejének alakulásával. Megfelelő pedagógusokat csak kellő számú megfelelő jelentkezőből lehet kiválasztani. A pályaalkalmasság meghatározása, a nemzetközi tapasztalatok alapján, csak a tevékenység hosszabb idejű megfigyelése, speciális feladatok megoldatása révén valósítható meg. (A pályaalkalmasság módszereire vonatkozóan gazdag anyag található a www.epednet.ektf.hu portálon.) Amennyiben a képzési rendszer kizárja az ilyen alkalmakat, az alkalmasság megítélése egyre nehezebbé válik.

A roma pedagógusjelöltek számának növelésében az elmúlt néhány esztendőben a kinyilvánított igények ellenére, jelentős változás nem volt tapasztalható.

A továbbképzések tekintetében viszont az új kormányrendelet és ezzel összefüggésben a referenciaiskolák által biztosított, a gyakorlatból kinőtt továbbképzési formák terjedése, az iskolai autonómia mértékének növekedése következtében, szaporodott az közoktatás igényeihez jobban illeszkedő továbbképzések kínálata és igénybevétele.

Élet- és munkakörülmények

A szekció a szerteágazó problémából az alábbiak ajánlja különösen az illetékesek figyelmébe:

- ***Támogatjuk a kritériumok alapján értékelt teljesítménykomponens beépítését a pedagógusok bérezésébe; javasoljuk, hogy legyen lehetőség a változó szervezeti modelleknek (kistérségi társulások) is megfelelő differenciált bérezésre.***
- ***A pedagógusok minőségi munkájának feltétele a megfelelő munkahelyi körülmények. Ehhez – egyebek között – szükséges a számukra nyújtott mentálhigiénés szolgáltatások intézményszintű feltételeinek megteremtése.***
- ***Az iskolák jelenlegi és várható nehézségei miatt fel kell gyorsítani és ki kell szélesíteni a közoktatási intézmények funkciójához igazodó segítő szakmák intézményen belüli alkalmazását (pl. iskolapszichológus, szociálpedagógus, gyógypedagógus, asszisztens).***

Az élet- munkakörülmények javítása tekintetében jelentősek a pályamodell bevezetésével kapcsolatos elvárások. A pályamodell nem csupán a pedagógusok bérezése tekintetében ígér jelentős változásokat. Az előmeneteli rendszernek különböző minőségi fejlődési fokozatokhoz, változatos fejlesztő, innovatív, önképző tevékenységekhez illesztése, jelentősen javíthatja a pedagógusok mentálhigiénés állapotát is.

A segítő szakmák iskolai alkalmazása, amely az ajánlásokban is szerepelt, ugyancsak a nemzetközi trendekhez igazodó, aktuális feladat. A jelen pillanatban ezen a területen bekövetkezett lényeges változásról nem tudunk.

A változások követése

Elengedhetetlennek tartjuk az intenzív fejlesztési folyamatok mikroszintű hatásának professzionális nyomon követését, elemzését és visszacsatolását a rendszerbe, a fenntarthatóság érdekében is.

A Kongresszus idején tipikus jelenség volt a nagyszámú innováció megjelenés az iskolákban, majd a támogatás és ezzel együtt a feltételek megszűntével az eredmények szertefoszlása is. Ebben a tekintetben talán előrelépést jelent a regionális hálózatok kiépülése, az innovatív iskolák együttműködése.

Nyitottabb társadalmi kommunikáció

Az írott és elektronikus médiában nagyobb és szakmailag megalapozott nyilvánosságot szükséges biztosítani a nevelési-oktatási kérdéseknek, mint az oktatás és a pedagógusok presztízsének emelése, mind az értő és támogató társadalmi nyilvánosság formálása érdekében.

A pedagógiai tevékenység és általában a pedagógusok megjelenése a tömegkommunikációban jelenleg is felemásnak tekinthető. A rétegműsorokban gyakorta fordulnak elő a hátrányos helyzetű tanulókat eredményesen segítő, a tehetségeket sikeresen gondozó, új pedagógiai eljárásokkal büszkélkedhető pedagógusok. Nem mondható el ugyanez a szélesebb hallgatósághoz, a nézők szélesebb köréhez eljutó műsorokról. Ott leginkább az agresszív, vagy az agresszivitás áldozatául esett pedagógusok szolgáltatják az érdekes hírt. Ebben a tekintetben nem volt lényeges változás.